

УДК 635.21:361.523

Галицький В.О., аспірант 3-го курсу, 201 спеціальності «Агрономія»,
факультету агротехнологій та природокористування,

Швець Б.С., аспірант 3-го курсу, 201 спеціальності «Агрономія»,
факультету агротехнологій та природокористування,

Сумський національний аграрний університет

Кравченко Н.В., д.с.-г.н., проф.

Державний університет «Житомирська політехніка»

СУЧАСНІ ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА АДАПТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОРТІВ СОЇ (GLYCINE MAX (L.) MERR.) В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Останні десятиліття ХХІ століття характеризуються суттєвими кліматичними змінами, що виявляються у підвищенні середньорічних температур, зменшенні кількості опадів та зміні режиму зволоження території України. Для Північно-Східного Лісостепу, зокрема Сумської області, зафіксовано збільшення теплозабезпеченості вегетаційного періоду на 180–200 °С та зниження кількості опадів у середньому на 20–30 мм порівняно з багаторічними показниками до 2024 р.

Унаслідок цього гідротермічний коефіцієнт (ГТК) знизився з 1,2 до 0,95, що свідчить про поступовий перехід регіону до умов, близьких до центрального й південного Лісостепу.

Такі зміни зумовили зміщення агротехнічних строків і прискорення темпів розвитку сільськогосподарських культур. У регіоні стало можливим проведення сівби теплолюбних культур, зокрема сої, вже у третій декаді квітня, тоді, як раніше оптимальними вважалися строки середини травня. Високі температури в період вегетації сприяють швидшому проходженню фенологічних фаз, що забезпечує більш раннє досягання та збирання врожаю (у серпні), зменшуючи потребу у десикації та енергозатрати виробництва.

Підвищення теплозабезпеченості та достатня кількість опадів створюють сприятливі умови для вирощування сої в північних районах України. Прогнозується, що протягом наступних 20–30 років теплозабезпеченість північної частини країни може досягти сучасного рівня центральних і південних областей, що відкриє широкі можливості для стабільного виробництва високобілкових культур, зокрема сої, нуту та сочевиці [3].

Соя (*Glycine max (L.) Merr.*) — одна з найбільш універсальних і економічно вигідних культур сучасного землеробства. Вона поєднує високу харчову, кормову й промислову цінність, є важливим джерелом рослинного білка (35–40%) і жиру (18–22%). Окрім того, соя - прекрасний попередник у сівозмінах, завдяки здатності фіксувати атмосферний азот у симбіозі з бульбочковими бактеріями, покращуючи родючість ґрунту

В Україні площі під соєю постійно зростають, що зумовлено, як високою прибутковістю, так і попитом на зерно культури на внутрішньому та світовому ринках. Проте, зміна кліматичних умов вимагає добору адаптованих сортів, здатних ефективно реалізовувати потенціал урожайності в умовах підвищених температур і періодичних посух.

Мета досліджень - визначення особливостей формування урожайності сортів сої різного селекційного походження в умовах Північно-Східного Лісостепу України та встановлення найбільш адаптованих до змін клімату сортів для впровадження у виробництво.

Дослідження проводили протягом 2023–2024 рр. на полях компанії ТОВ «БІЛОПІЛЛЯ АГРОСВІТ» Сумської області). У досліді використано 6 сортів сої, зарубіжної селекції, різних груп стиглості. У результаті досліджень встановлено, що в умовах Північно-Східного Лісостепу України найвищу стабільність і врожайність забезпечили сорти Кіото, Аріса, Хана та Ніагара, які проявили підвищену жаро- та посухостійкість і забезпечили урожайність 2,3–2,6 т/га у середньому за роки досліджень. Зазначені сорти найповніше реалізували біологічний потенціал, демонструючи добру адаптацію до коливань гідротермічних умов.

Отримані результати свідчать, що за умов подальшого потепління клімату соя має значні перспективи для розширення посівних площ у північній-східних регіонах країни, зокрема в Сумській області, де культура може забезпечувати стабільні врожаї високоякісного зерна та сприяти підвищенню ефективності сівозмін.